

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

(Слободна Европа, 10.7.2011)

У најновијем Мосту Радија Слободна Европа разговарало о томе колики је утицај **Добрице Ћосића**

на књижевни и политички живот у Србији. Саговорници су били два српска књижевника

-
Видосав Стевановић

и

Ненад Прокић

Било је речи о томе колико је Добрица Ћосић - чије се књиге издају у великим тиражима - данас читан у Србији, има ли он наследника у српској књижевности, колико је чињеница да се се активно бавио политиком оставила трага у његовој литератури, има ли он утицаја на данашњу власт, зашто политичари иду код њега да се с њим саветују, зашто хвали **Милорада Додика**, колико његови ставови о народима бивше Југославије утичу на политику Србије према суседима, зашто га његови поштоваоци зову оцем нације и има ли он тај ауторитет у српском друштву.

Омер Карабег: Добрица Ћосић много објављује и његове књиге се продају у великим тиражима. Може ли се рећи да је он утицајан писац?

Видосав Стевановић: То је некада било тако. Пре 20 и неколико година, као директор БИГЗ-а, био сам издавач Добрице Ћосића, издавач његових романа и сабраних дела. Правилни смо велике тираже, чини ми се највеће који су се могли правити у то време. Тада се могло говорити да он има велики број читалаца. Данас су се ствари промениле. Тиражи у Србији смањили су се за око 10 пута, па је Добрица Ћосић остао без своје велике публике. Данас се његови тиражи праве на силу, великим медијским кампањама.

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

Нисам убеђен да је он данас читан писац, јер ретко када сретнем некога ко чита његове романе. Он, уосталом, романе већ десетак година и не пише. Сада објављује дневнике. Од тога се повремено праве медијске олује. Бојим се да иза тога стоји потреба неких политичких структура да преко Ћосића пласирају своје превазиђене идеје.

Ненад Прокић: Није он ни писао своје романе да би био књижевник, а ни његови читаоци нису то читали да би читали добру литературу. Мислим да вредност његове литературе никада није била адекватна улози коју је он сам себи приписивао и коју су му други приписивали. Данас он делом стоји иза српске политике, као што је стајао и у време Милошевића и Коштунице. Стоји, уствари, иза дела Тадићеве политике, и то оног дела који представља наслеђе Коштуничине политике. Ако ме питате да лоцирам где се то тачно налази, па налази се у Тадићевом саветнику, Млађану Ђорђевићу, кога је Мило Ђукановић оптужио да финансира опозицију Црне Горе и који је и у Македонији правио проблеме. Проналазим га и на многим другим местима, али му није лако ући у траг.

Омер Карабег: □ Господине Стевановићу, кажете да Добрица Ћосић данас није много читан, али он је и даље јако популаран у Србији.

Видосав Стевановић: Рекао бих да је то резултат утицаја медија, а и одјека старе славе или старих заблуда. Ако искључимо његове романе, који готово ништа литерарно не вреде и које нико не чита из литерарних разлога, остаје његово политичко штиво - дневници у којима на врло груб и пропагандни начин исказују разне превазиђене, баналне идеје. Што је најгоре, то су оне исте идеје које су створиле политику Слободана Милошевића, које су изазвале ратове и које су Србији донеле поразе и садашњу беду и безизлаз. По свој прилици разлог његове садашње моћи лежи у утицају који он има на Председника Републике, или бар на део његове политике, која је један корак напред, два корака назад, један корак према Европи, два корака према прошлости и Русији. Све оно што постоји око Добрице Ћосића производ је неких других сила, најмање литерарних. Он је у свом дугом животу бранио три утопије, три идеологије које су супротстављане једна другој, али то му није сметало да опстане на сцени. Прво је то био пролетерски интернационализам. Чим се то показало као неуспешно и немогуће, чим смо се морали одвојити од совјетског модела, почео је заговарати југословенски интегрализма, то јесте - имамо Југославију, створимо Југословене, а склонимо Србе, Хрвате, Словенце и остале. Добрица Ћосић је тада тражио укидање Срба и Србије. Када је све то пропало, он се докопао пансрбизма - Срби сви и свуда. На томе и на бескрајном понављању истих празних фраза градио је свој политички и књижевни опстанак до дана данашњег.

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

Ненад Прокић: Код Ћосића ме фасцинира нешто што бих назвао приватна предвременост. Он је увек успевао да у односу на догађаје иде пре времена, али само када је он лично био у питању. Тако је тај члан Централног комитета 1967. године засадио виноград у Хиландару. Био је, дакле, веома далековид. А 1964. године, после вожње на Галебу, писао је некролог Пенезићу, првом српском удбашу. Сада очекујем да ће, у овим позним годинама, успети своју личну предвременост да пласира тако што ће да се заљуби у политику ЛДП-а, да заборави све што је до сада говорио и да прича по граду како је ЛДП најбоља политика коју он сада види у Србији. То је за њега карактеристично.

Изван времена

Омер Карабег: Колики је утицај Добрице Ћосића на савремено литерарно стваралаштво у Србији? Има ли он наследнике? Он је и у школској литератури, а дела му се стално објављују.

Видосав Стевановић: Колико видим и знам, Добрица Ћосић нема никаквог наследника и нико се не хвата за његов начин писања. Он је данас изван свог времена. У неким својим романима, које познајем јер сам био издавач његових сабраних дела, па сам све што је написао морао ишчитати темељно и савесно, имао је добрих страница и повремено је успевао написати нешто што би могло бити боље и вредније. Али он се није довољно тиме бавио. Њему је било много важније нешто што је изван литературе. Крајњи циљ му је увек била власт. Једном се ње и докопао, док га његов сопствени производ, Слободан Милошевић, није на понижавајући начин скинуо са власти. Не верујем да ће он имати неког утицаја нити на литературу, нити на читаоце. Писци, који се налазе у школским програмима, обично су слабо читани писци. Једна од тежих казни, која вам се може догодити као писцу, је да вас ставе у неки досадни школски програм. Његов роман "Далеко је сунце" деценијама се налази у школској лектури, све генерације морају проћи кроз то искушење, као што сам и ја прошао, али и моји синови. Надам се да неће и моји унуци. Не верујем ни у његов књижевни утицај. Својевремено је Борис Пастернак рекао за Марину Цветајеву да је чека највећа ревизија у руској литератури. И заиста, 20 година после те изјаве Цветајева је постала велико име светске литературе. Мислим да највећа ревизија у српској литератури чека Добрицу Ћосића, али у потпуно супротном смеру. Мислим да ће прве генерације објективних критичара, оних који се заиста баве литературом, а не идеологијом или петљањем око литературе, њега ставити на његово право место - између Душана Баранина и Данка Поповића.

Ненад Прокић: Нема он наследника, осим неких минорних писаца који се окупљају око

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

народњачких песника и књижевника. Он њима служи као узор. Сећам га се са проба на које је долазио у Југословенско драмско позориште када се припремала његова “Ваљевска болница”. Сећам се те неке лажне забринутости „због облачног неба“ над Србијом. Некако је увек имао комотну позицију дисидента за коју се грчевито држао, а никада није био приведен, никада саслушан, никада у емиграцији, а писао је шта год је хтео.

Омер Карабег: Какав је однос Добрице Ћосића према садашњој власти у Србији? Он у последње време доста критикује садашњу гарнитуру пребацујући јој да недовољно заступа српске интересе.

Видосав Стевановић: Њему се догађа да повремено ставља благе примедбе постојећој гарнитуре, удварајући се некој будућој, која би могла испунити његове жеље. Сећам се да је својевремено на питање шта мислите о актуелном председнику, а тада је то био Слободан Милошевић, рекао да се о живим председницима не говори. Он говори само о онима који су пропали, нестали, који су завршили своју политичку каријеру, очекујући увек да ће их нацивети. Поседује велику способност сналажења на овој прљавој српској политичкој сцени. Он све преживљава готово без оштећења. Немојмо заборавити, да 1995. или 2000. године Добрице Ћосића готово нигде није било, сви су били спремни да га забораве. Његову лабудову песму, последњи део његовог живота, засладили су најпре Коштуница, који заступа још анахроније идеје него он, а затим и син његовог најбољег пријатеља, Љубе Тадића, наш садашњи председник, који мало-мало па понови неку Добричину фразу или нешто што спада у његов политички репертоар.

Ненад Прокић: Он никада није имао храброст Милована Ћиласа, него је увек знао докле сме да иде изазивајући нека ситна партијска пискарала да ударају по њему. На тај начин је стицао ауреолу мученика, док је у исто време изражавао оданост партијским шефовима. То је један од начина на који је он политички преживео.

Уз власт и против власти

Омер Карабег: Мислите ли да поједини садашњи српски политичари, па и они из власти, одлазе код Ћосића да се с њим саветују?

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

Видосав Стевановић: Мислим да то више није случај, да он то више измишља у својим дневницима него што се то заиста догађа. Он просто жели да буде главни, да учествује у свему. Он показује необично велику енергију и способност да се дружи са свима. Он не бира људе које скупља, а у свему томе одабира оне које ћу му обавити овај или онај посао. Рекао бих још нешто. Као његов издавач сећам се његових захтева и прохтева. Нема начина да га одбијете. Он је одлучио и тако то и бива. Штампано сам га баш у време када је био дисидент и када је био полузабрањен. Убедио сам тадашњи политички врх да је он српски писац и да има право да штампа у Србији, као и сви други. Зарађивали смо много, и он с нама. Он је у то време плаћао изузетно високе порезе. Волео бих ја бити такав дисидент који толико зарађује и мирно живи.

Ненад Прокић: Вероватно се више прича о томе да је он саветник неких политичара на власти него што је то истина. Али не искључујем могућност да се то повремено деси. Недавно је и председник моје партије Чедомир Јовановић ишао код њега. Он воли да се оде код њега. На основу тога прави своју позицију - увек уз власт и увек мало против власти. То је златни рецепт да се проведе живот. Али ја не могу да заборавим да је он 1992. године у Сарајеву рекао: "Разиђите се да бисте живели као људи". Та сарајевска изјава данас, као клетва, стоји над целим његовим делом и над свим што је радио. Он је, међутим, увек олако прелазио преко својих заблуда на којима је правио каријеру. То је неко други дебело платио.

Омер Карабег: Како тумачите чинџеницу да Добрица Ћосић веома похвално говори о Милораду Додику? Он га је недавно у једној својој изјави издвојио од свих српских политичара.

Видосав Стевановић: Да вам не помињем колико је пута у свом животу Добрица Ћосић хвалио неког политичара. То се увек завршило тиме што га је после нападао или што је тај исти политичар завршио на Хашком суду или у затвору. Ти његови најталентованији, најдаровитији српски политичари имају необичну способност да забрљају и да се врло брзо нађу у безизлазној ситуацији. Да се Додику приближавају невоље, сигурно је већ по томе што га Добрица Ћосић хвали и подржава у сваком његовом погрешном или претераном потезу.

Ненад Прокић: Спаја их народњаштво. Додик је народњачки премијер. Када је бирао да буде премијер Босне и Херцеговине или Републике Српске, он је изабрао да буде премијер Републике Српске и тиме се препоручио похвалама Добрице Ћосића. И овај референдум у Босни и Херцеговини је одигран на Ћосићевски начин. Додик је постигао што је хтео својом причом о референдуму. Постао преговарач са Европом што му је и био

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

циљ, а не референдум. То је начин како Ћосић води и схвата политику. У овом тренутку Додик је сигурно за њега неки прамен те политике која полако пропада на овим просторима. Аутори те политике сада не осећају ни мрвицу стида за све оно што су урадили и промовисали.

Омер Карабег: Имају ли ставови Добрице Ћосића о народима са којима су Срби живели у заједничкој држави - утицаја на политику Србије према суседима?

Видосав Стевановић: То има утицаја само на обнављање старих предрасуда, заблуда и клишеа да нам сви око нас раде о глави. По мени би писци и интелектуалци морали критички да размишљају о предрасудама свога времена, својих сународника и савременика. Међутим, Добрица Ћосић спада међу оне који користећи заблуде и предрасуде својих савременика шире оно што се некад звало мржња међу народима. Када би се пажљиво ишчитали његови последњи дневници, у њима би се нашло доста грађе за јавног тужиоца. Не само што вређа поједине људе и свакога ко се с њим не слаже назива издајником, плаћеником страних канцеларија, усташом, четником или било чиме што сматра увредљивим, већ и о читавим народима, генералишући, говори врло лоше. Нико, међутим, не може натерати јавног тужиоца да се позабави оним што каже Добрица Ћосић. Против њега је била поднета тужба, али ју је тужилаштво, вероватно под утицајем власти, одбацило.

Ненад Прокић: Сигурно да имају. Та политика је изазвала четири рата, у којима Србија није учествовала, али их је зато све изгубила. Није то био рат само са Муслиманима и Хрватима, то је био рат са целим светом. Рат са целим светом не може да буде ништа друго него лудило. Може да га изазове само сила лудила, како каже Раде Константиновић.

Литература због политике

Омер Карабег: Ћосића често називају оцем нације. Има ли он тај ауторитет у српском друштву?

Видосав Стевановић: Мислим да нема. То је деведестих година лансирала ондашња политичка гарнитура да му захвали за две ствари. Прво, формулисао им је политику коју

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

ће водити. Мислим на Слободана Милошевића и његове. Дао им је јавну подршку, али и обезбедио подршку свих институција у којима је имао утицаја - од Академије наука до Удружења књижевника. Не верујем превише у неко велико наслеђе Добрице Ћосића. Као што сам рекао - мислим да га чека велика ревизија. Сигуран сам да ће, чим престане да утиче на политичаре и они на њега, чим престане да служи одређеним службама које му помажу да спроведе то што хоће, изгубити сваки утицај.

Ненад Прокић: То је лаж, као што је лаж та нека загладаност у Косово, као што је лаж љубав према Русији. Он је промотер политике анти-света јер је свет, наводно, нешто што је непријатељско и србофобично, па аутоматски треба бити против њега. То Србији не дозвољава да се конституише као модерно друштво. Он је једна од перјаница, један од вођа те политике. Пошто је та политика безвредна, ни вође не могу да буду пуно вредније, али то не значи да оно што он пише и што говори не пада на плодно тле. У Србији постоји традиција везивања за такве политичаре и књижевнике.

Омер Карабег: Колика је чињеница да се Ћосић бавио политиком - а у једном периоду је био и председник Савезне Републике Југославије - оставила трага у његовој литератури?

Видосав Стевановић: Он се литературом бавио да би се бавио политиком. Све оно што је знао на почетку својих првих литерарних радова, зна и данас. Познато је да он у техници, у писању, у структури романа, у структури реченица, у свему ономе што једну прозу чини добром или трајном, није напредовао. Може се чак рећи да је у извесном смислу назадовао, јер су му неке раније књиге боље од оних каснијих. Оно што он мисли - то је само политичка прича. Изван политике, у њему нема ничега.

Ненад Прокић: Његова прича о томе да Срби оно што добију у рату изгубе у миру потпуно је нетачна. Срби у рату увек изгубе оно што су некако једва скрпили у миру. Он припада оној групацији политичара која је од 1876. године, сваких 14 година у просеку, у Србији изазивала ратове у којима смо губили све оно што смо једва скрпили у миру. Он је де факто увек некако зависио од политике, увек јој се подређивао, али је то успео да уради на начин да то свима изгледа као да је он неки мученик.

Омер Карабег: И на крају, у закључку, каква је улога Добрице Ћосића данас у Србији?

Колика је моћ Добрице Ћосића у Србији?

Пише: Видосав Стевановић, Ненад Прокић
субота, 16 јул 2011 16:12

Видосав Стевановић: То је улога човека који вуче назад, који пропагира заблуде, који подржава предрасуде, који шири неразумевање у односима са нашим суседима и са целим светом. То је политика човека који је у агитпропу научио психологију опседнуте тврђаве која се своди на следеће - ми смо исправни, цео свет је против нас, ко није са нама, тај је издајник, тај је против нас. Жалосно је што га Србија бар повремено слуша. Увек се растужим када чујем неког млађег човека како прича о Добрици Ћосићу.

Ненад Прокић: Улога Добрице Ћосића је данас у Србији врло магловита. Прича се о томе да он има некакав утицај на одређене људе, али то са сигурношћу не можемо да кажемо. Он са лажном скромношћу говори како нема утицај, а управо то код људи ствара утисак да га заправо има. Права моћ воли да се скрива, па је он негде скривен иза неке завесе, као нека тајна рука, повлачи неке конце. Сигуран сам да председник Тадић одлази повремено код њега, да слуша његове тираде о нацији. Иначе се не би десило да не оде у Загреб на прославу дана независности Хрватске, а дан касније оде у Јадовно и тако поништи све оно што је са председником Јосиповићем урадио у протеклих годину дана. Тако се не стварају добросуседски односи. Сигурно је било много теже Јосиповићу да га позове него Тадићу да оде, јер је у целом свету Србија препозната као агресор, а Хрватска као неко ко се бранио. Да ли је то тако или није - можемо да расправљамо, али свет тако каже.